

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

راهنمای معلمان و مربیان در

قصه نویسی

ویژه دانش آموزان پایه پنجم

سازمان مدارس راه ایمان

تابستان ۱۴۰۴

سخنی با معلمان

قصه‌گویی و داستان‌نویسی راه موثری برای ارتباط بین افراد است. ما به قدرت داستان‌نویسی، برای توانمندسازی کودکان اعتقاد داریم و از طریق کلاس‌های داستان‌نویسی در مقاطع مختلف می‌خواهیم کودکان و نوجوانان را تشویق به نوشتن کنیم. از این طریق حس ارزشمندی و به طبع آن خودباوری در آنها تقویت می‌شود و کودکان می‌توانند آن‌گونه که می‌خواهند خود را ابراز کنند.

هدف ما از داستان‌نویسی، ترویج تفکر نقادانه و افزایش عزت نفس و اعتماد به نفس در بین کودکان است. این کلاس محیط امنی را برای دانش‌آموزان فراهم می‌کند تا بتوانند خود را بیان کنند و راه‌های درست فکر کردن و درست تصمیم گرفتن را بیاموزند، به سادگی هر امری را باور نکنند و روش‌های مناسبی برای حل مشکلاتشان بیابند. شرایط امروزی زندگی ما به گونه‌ای است که می‌توان گفت تفکر نقادانه از پیش‌نیازهای رشد، موفقیت، رقابت و بقا محسوب می‌شود. برخی از کاربردهای تفکر نقادانه که در فرایند نوشتن نیز سودمند و موثر است، عبارتند از:

- چگونه سوالات بهتری بپرسیم و پاسخ‌های بهتری مطرح کنیم؟
- چگونه مستدل‌تر و عمیق‌تر فکر کنیم، حرف بزنیم و بنویسیم؟
- چگونه شباهت و تفاوت بین ایده‌ها و حرف‌ها و تحلیل‌های مختلف را ببینیم و ارزیابی کنیم؟
- چگونه مسائل و مشکلات را تعریف و تحلیل کنیم؟ (نوشتن می‌تواند راه خوبی باشد)
- در میان انبوه رسانه‌هایی که امروزه - تقریباً بدون استثناء - منافع و بقای خود را در اولویت قرار می‌دهند، چگونه می‌توانیم اطلاعاتی مفید و ارزشمند به دست بیاوریم؟
- چگونه دانسته‌ها و باورها و شناخت‌مان از جهان را پالایش کنیم و از تعصب و تنگ نظری و پیش‌داوری فاصله بگیریم؟
- چگونه شفاف‌تر فکر کنیم و حرف‌ها و نظرها و استدلال‌هایمان را به شیوه‌ای شفاف‌تر و متقاعدکننده‌تر به دیگران منتقل کنیم؟ (نوشتن و خصوصاً قصه‌نویسی می‌تواند راه مناسبی باشد)
- چگونه از نگاه فردی دیگر و با چارچوب نگرشی متفاوت، به مسائل نگاه کنیم تا از این طریق، گفتگو و تعامل ما با دیگران ساده‌تر و سازنده‌تر باشد؟ (نوشتن و خصوصاً قصه‌نویسی می‌تواند راه مناسبی باشد)
- چگونه به دیگران کمک کنیم تا مسائل و مشکلات خود و محیط اطرافشان را بهتر و شفاف‌تر ببینند و درک کنند؟

به این ترتیب می‌توان گفت نوشتن راه خوب و موثری است برای اینکه به بچه‌ها فکر کردن و مهارت حل مسئله را بیاموزیم، توانایی‌هایی که به آموزش آنها در میان درس‌های مدرسه بی‌توجهی شده است.

معلم و والدین عزیز به یاد داشته باشید کودکان می‌توانند آزادانه تخیل و خلاقیت داشته باشند، تنها از طریق این دو عنصر است که به کشف خود و دنیای اطراف می‌رسند. یکی از بهترین راه‌های تقویت خلاقیت در کودکان داستان‌نویسی است. این آزادی در تخیل باعث تقویت ارتباط آنان با هم‌نسلان و نسل‌های گذشته می‌شود و به حفظ و گسترش فرهنگ آنها کمک می‌کند.

کلاس‌های ما فقط قصه‌گویی و داستان‌نویسی نیست. ما در این کلاس می‌خواهیم در مورد تقویت تعاملات اجتماعی، مهارت‌های حل مسئله، حفظ فرهنگ ایرانی اسلامی، خودباوری و اعتماد به نفس و ... گفتگو کنیم و آموزش دهیم. کودکان از طریق فعالیت‌های هنری مانند (داستان‌گویی، داستان‌نویسی، نقاشی، نمایش خلاق و ...) می‌توانند ایده‌ها و پیام‌های پیچیده‌ای را به

اشتراک بگذارند، پیامهایی که بدون این فعالیتها میسر نیست، و البته فراموش نمی کنیم که کلاسهای داستان نویسی برای کودکان و نوجوانان باید سرگرم کننده، جذاب و مفرح باشد.

معلم و والدین عزیز بیایید دست در دست هم دنیای کودکانمان را هر چه زیباتر، رنگارنگتر و غنیتر کنیم و با قدرت داستان نویسی به تقویت خصوصیات مثبت اخلاقی کودکان کمک کنیم، به این امید که آنها در آینده به فردی مفید و موثر در جامعه تبدیل شوند.

کلاس پنجم - جلسه چهاردهم

کوه داستان پنج مرحله‌ای (شروع)

اولین مرحله از کوه داستان، شروع است. در این بخش، قهرمان را در دنیای خودش می‌بینیم. او در حال زندگی عادی است که اتفاقی غیر منتظره رخ می‌دهد. این بخش بسیار مهم است. بخش مهمی از شناختی که مخاطب نسبت به قهرمان پیدا می‌کند، در این بخش رخ می‌دهد؛ شخصیت کیست، کجا زندگی می‌کند و به چه چیزهایی فکر می‌کند، آرزوها یا علایقش چیست، همه در مرحله‌ی شروع مشخص می‌شوند.

شخصیتی طراحی کنید و کمی در مورد آن بنویسید. سپس از بچه‌ها بخواهید در حد چند جمله، نوشته‌ی شما را ادامه بدهند و آن را تا جایی که اتفاق غیر منتظره رخ می‌دهد، بنویسند. (شروع یک قصه را بنویسند)

«موفاسا (شیر- سلطان جنگل) در حال تدارک برای برگزاری مراسم اعلام جانشین خود در جنگل است. او می‌خواهد فرزندش را به عنوان سلطان جنگل انتخاب کند. ...»

از بچه‌ها بخواهید در ادامه بنویسند موفاسا چه کارهایی انجام داد و چه اتفاقی جریان طبیعی قصه‌ی او را به هم زد؟ نوشته‌های دانش‌آموزان تان را بخوانید و از آن‌ها بخواهید در موردشان باهم گفت‌وگو کنند.

تمرین:

۱/ چند مدل اتفاق غیر منتظره (که در انتهای بخش شروع رخ می‌دهد) بنویسید و از بچه‌ها بخواهید یکی از آن‌ها را انتخاب کرده، ابتدای قصه تا آن‌جا را بنویسند. (از شخصیت اصلی شروع کنند، زندگی عادی او را تا زمان رسیدن به این اتفاق غیرمنتظره بنویسند. یعنی در واقع شروع قصه را بنویسند.)

- تا این که توپ وحید به خانه‌ی همسایه پرتاب شد.
- اما یک روز جغد دانا مریض شد و دیگر نتوانست بقیه‌ی حیوانات را معاینه کند.
- ولی این مشتری با بقیه فرق داشت. او یک نخ جادویی برای پیرزن آورد و از او خواست با آن بافتنی ببافد.
- مرد ماهی‌گیر مثل هرروز مشغول کار بود که موجود عجیبی در تورش افتاد.

۲/ از بچه‌ها بخواهید تمرین را در منزل انجام داده و آن را تبدیل به یک قصه‌ی کامل کنند. سپس جلسه بعد آن را با خودشان به کلاس بیاورند.

کوه داستان پنج مرحله ای (ساختن)

مرحله ی ساختن، در کوه داستان پنج مرحله ای، پس از شروع می آید. قهرمان حالا از دنیای عادی و زندگی معمولی خود بیرون آمده و وارد ماجرا شده است. از این جا تا پیش از رسیدن به نقطه ی اوج و مواجهه با درگیری بزرگ، اتفاقاتی برای قهرمان خواهد افتاد. تمام مقدمات درگیری بزرگ در این بخش رخ خواهد داد.

یکی از مهم ترین اتفاقاتی که ممکن است رخ بدهد، آشنایی با افراد جدید است. شخصیت شرور و شخصیت های فرعی، افرادی هستند که قهرمان آن ها را در این بخش خواهد شناخت. همچنین برخی مشکلات کوچک تر می توانند موانع ساده تری در رسیدن به نقطه ی اوج ایجاد کنند. گاهی شرور این کار را انجام می دهد. یعنی تلاش می کند پیش از این که قهرمان به او برسد و درگیری بزرگ رخ بدهد، او را متوقف سازد.

داستانی برای بچه ها بخوانید و آن را در همان مرحله ی ساختن متوقف کنید. می توانید از کتاب های کانون پرورش فکری کودک و نوجوان استفاده کنید. همچنین می توانید از این قصه استفاده کنید:

«سیمبا بچه شیری است که قرار است توسط پدرش موفاسا، به عنوان جانشین او و سلطان جنگل بعدی انتخاب شود. پدر به او آخرین توصیه ها را می کند و همه چیز آماده است. اسکار، عموی سیمبا که به آن ها حسادت می کند، سیمبا را فریب می دهد و در دره ای خطرناک که گفتارهای وحشی در آن قرار دارند، گیر می اندازد. (شروع) اسکار، موفاسا را خیردار می کند و زمانی که برای نجات سیمبا می آید، او را از دره پایین می اندازد. اسکار به سیمبا می گوید که او باعث مرگ پدرش شده و باید جنگل را ترک کند. سپس به بقیه می گوید که سیمبا همراه پدرش کشته شده است. او به دوردست ها می رود و با یک گراز و میرکت بزرگ می شود. او با حیوانات مختلف دیگری هم دوست می شود و از آن ها چیزهای زیادی یاد می گیرد و تبدیل به شیر جوان و قدرتمندی می شود. یک روز نالا (دختر اسکار) را به صورت اتفاقی می بیند. نالا به او می گوید که گمان می کردند او مرده است. سیمبا تصمیم می گیرد بار دیگر به جنگل برگردد. او متوجه می شود که اسکار با هم دستی گفتارها، پدرش را کشته است. او به جنگل می رود و با اسکار رو در رو می شود. (ساختن) ...»

در قصه ی فوق، قهرمان در حال گذراندن زندگی معمولی خود بود که اتفاقی او را از این مسیر خارج کرد. حالا در ادامه، پیش از این که با دشمنش رو در رو شود، ماجراهای مختلفی را پشت سر می گذارد. از بچه ها بخواهید در مورد ادامه ی قصه گفت و گو کنند.

آیا در همان نبرد اول، سیمبا پیروز می شود؟ آیا بر می گردد و از دوستانش برای شکست دادن اسکار کمک می گیرد؟ اهالی جنگل حرف او را باور می کنند یا حرف اسکار را؟ چه کاری باید انجام بدهد تا اعتماد اهالی جنگل را به دست بیاورد؟ در نهایت چه اتفاقی می افتد و چه کسی پیروز می شود؟ سیمبا با چه روشی عموی خودش را شکست می دهد؟!

تمرین

۱/ قصه ی زیر را برای بچه ها بخوانید و از آن ها بخواهید (با توجه به نکاتی که به آن ها می گویند) برایش مرحله ی ساختن را بنویسند.

شروع: میمون کوچولو، همراه خانواده و دوستانش در جنگل زندگی می‌کرد. آن‌ها زندگی خوب و خوشی داشتند. تا این که یک روز یک پرنده‌ی عجیب آمد و الماس آب را از سرچشمه‌ی رودخانه برداشت. الماس آب منبع آب رودخانه‌ی جنگل بود و با نبودنش رودخانه خشک شد.

ساختن: میمون کوچولو تصمیم گرفت راه بیافتد و آن پرنده را پیدا کرده، الماس را از چنگش بیرون بیاورد. ...

میمون کوچولو چطور بفهمد که خانه‌ی پرنده عجیب کجاست؟

در مسیر رسیدن میمون کوچولو به خانه پرنده‌ی عجیب، سه موجود قرار بدهید که میمون کوچولو با آن‌ها دوست می‌شود. برای هر کدام از آن‌ها توانایی خاصی در نظر بگیرید.

در مسیر، دو تله از طرف پرنده‌ی بزرگ کار بگذارید. میمون کوچولو با توانایی خودش یا کمک دوستانش به سختی از این تله‌ها می‌گذرد.

میمون کوچولو کجا پرنده‌ی عجیب را ملاقات می‌کند؟!

۲/ مرحله‌ی ساختن، پس از ملاقات میمون کوچولو و پرنده‌ی عجیب به اتمام می‌رسد. از بچه‌ها بخواهید در خانه ادامه‌ی قصه را بنویسند و هفته‌ی بعد با خود به کلاس بیاورند